

ФАСИЛИТАТИВНА ПІДТРИМКА СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЇХНЬОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ І САМОРОЗВИТКУ ЯК СУБ'ЄКТІВ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено обґрунтуванню педагогічної умови підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, а саме фасилітативної підтримки студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності.

Ключові слова: фасилітація, соціальна фасилітація, педагогічна фасилітація, фасилітативна підтримка, педагогічна умова.

Сьогодні із цілої низки обставин (економічних, фінансових, кадрових і т. ін.) суспільство зіткнулося з принципово новою ситуацією в освіті. Виникла необхідність перегляду і переосмислення умов, форм і механізмів навчання, особливо в сфері професійної підготовки на засадах суб'єкт-суб'єктної освітньої парадигми. Її відтворення на рівні науково-теоретичних досліджень і практики навчально-виховного процесу передбачає не тільки обговорення позиціонування і функцій тих, кого навчають, але й визначення ролі педагога у цьому процесі, змісту і принципів його діяльності у забезпеченні суб'єктної позиції його учасників. Виконані в руслі цієї проблеми дослідження приділяють особливу увагу явищу фасилітації.

Термін "фасилітація" в Україні почали використовувати не так давно. Як зазначається в "Енциклопедії освіти" фасилітація – це "стиль педагогічного спілкування, який передбачає полегшення взаємодії під час спільної діяльності".

В окремих довідкових російськомовних джерелах фасилітація визначається як:

- засіб мотивування групи, спосіб ведення групи до вироблення рішення;
- нова модель взаємовідносин викладача і учнів, заснована на допомозі, організації і стимулюванні з боку викладача процесу саморозвитку особистості;
- позитивний вплив на учня, клас із метою створення сприятливої атмосфери, підвищення впевненості учнів у своїх силах, стимулювання й підтримання в них потреби в самостійній продуктивній діяльності.

А. С. Сегрера, М. А. Арайза визначають поняття "фасилітація" як певний напрям у сфері розвитку особистості, що пов'язаний з вмінням сприяти особистісному розвитку. За визначенням, наведеним в довідкових джерелах Інтернету, фасилітація – це "полегшення взаємодії всередині групи (від англ. "Facilitate" – полегшувати, допомагати); процес надання допомоги групі у виконанні завдання, вирішення проблеми або досягнення угоди до взаємного задоволення учасників; процес, що дозволяє ефективно організувати обговорення складної проблеми чи наради; процес фасилітації призводить до підвищення ефективності групової роботи, залученості та зацікавленості учасників, розкриття їхнього потенціалу [9].

У педагогічних дослідженнях термін "фасилітація" використовується у контексті особистісно зорієнтованого підходу як ідея педагогічної підтримки і педагогічного супроводу в процесі навчання. Цю ідею розробили відповідно до умов навчання дітей та підлітків (Є. В. Бондаревська, О. С. Газман, Т. О. Строкова); дорослих (В. Г. Маралов, К. Р. Роджерс, Е. Р. Саїтбаєва, Б. Є. Фішман).

Мета статті полягає в обґрунтуванні педагогічної умови підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання як фасилітативної підтримки студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності.

У широкому соціокультурному контексті ідея підтримки розуміється як природний акт сприяння комусь в самовизначенні і самореалізації, знаходженні, усвідомленні,

постановці, здійсненні особистісних цілей, пов'язаних з освітою і саморозвитком. Предметом педагогічної підтримки виступає процес спільного визначення з тим, кого навчають, інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання проблем, що заважають самостійно досягати бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, способі життя. При цьому стратегія педагогічної підтримки розкривається в тактиках захисту, допомоги, сприяння, взаємодії педагога та його вихованця.

Ідея педагогічної підтримки і способи її реалізації базуються на принципах К. Р. Роджерса, згідно з якими метою діяльності педагога є забезпечення умов для розвитку в його вихованців здорової Я-концепції, при цьому джерело і рушійні сили особистісного зростання знаходяться в самій людині і вихідною умовою успішного особистісного зростання є прийняття себе [7].

Умовно засоби педагогічної підтримки дослідники поділяють на дві групи. Перша група забезпечує загальну педагогічну підтримку всіх і створює необхідний для навчання емоційний фон доброзичливості, взаєморозуміння і співпраці. Друга група засобів спрямована на індивідуально-особистісну підтримку конкретного індивіда і припускає діагностику рівня його розвитку, навченості, вихованості, виявлення особистісних проблем. Особлива роль в індивідуальній підтримці належить створенню ситуацій успіху, що сприяє створенню психологічно сприятливої атмосфери для самореалізації особистості, підвищенню її статусу як суб'єкта навчання у власних очах і очах довколишніх (Є. В. Бондаревська). На думку Н. М. Кузлякіної, підтримка буває організаційною, інформаційною, науково-методичною, мотиваційною, матеріально-технічною, нормативно-правовою [4, с. 139-149], а також безпосередньою, опосередкованою, випереджаючою, оперативною, підтримкою-післядією, одноразовою, пролонгованою, дискретною (Н. Б. Крилова, Є. О. Олександрова).

По відношенню до навчання дорослих, педагогічний супровід розглядається як спосіб включення дорослого в навчально-виховний процес з метою створення умов для саморозвитку, саморуху в діяльності всіх суб'єктів взаємодії (В. Т. Маралов). Т. Є. Наливайко відзначає комунікативний характер цієї діяльності, і спрямованість на "створення сприятливих соціально-психологічних і педагогічних умов для успішного навчання, соціального і психологічного розвитку, особливо в тому випадку, якщо той, кого навчають, відчуває "... утруднення в пізнавальній діяльності" [5, с. 205].

Для студентів більш прийнятним є поняття "психолого-педагогічний супровід", оскільки в ньому задіюються механізми саморегуляції та саморозвитку через здійснення допомоги і підтримки як компонентів супроводу. Той, хто здійснює супровід, не намагається нав'язувати свої шляхи і орієнтири, той, хто навчається, сам має право і обов'язок вибору.

На думку Т. Д. Фалахєєвої, психолого-педагогічний супровід саморозвитку особистості дає можливість йти за природним розвитком, спиратися на особистісні досягнення [8]. Супроводжуючий навчально-виховний процес педагог виконує роль спонукача того, кого навчають до знаходження та прийняття самостійних рішень, відповідальності, тобто створює необхідні умови для його саморозвитку, здійснення особистісних виборів, саморуху.

У контексті ідеї педагогічної підтримки і супроводу О. М. Поддякова висловлюється думка про те, що саморозвиток цивілізацій, окремих товариств та особистості завжди здійснюється під впливом двох, з одного боку, протилежних, з іншого взаємообумовлених тенденцій: стимуляції вчення, навчання, розвитку та протидія вченню, навчанню, розвитку [6, с. 120]. На думку вченого, допомога і підтримка в навчанні змінюють напрямок розвитку бажаним для того, кого навчають, чином, у той час, як протидії притаманна тенденція змінювати напрямок розвитку непередбачуваним чином [6, с. 126].

У психології та психіатрії для характеристики підтримки з боку інших використовуються поняття "соціальна фасилітація" (англ. social facilitation). Воно характеризує:

- один з ефектів "групи", який виявляється у тому, що активність індивіда підвищується в умовах її здійснення в "групі" у порівнянні зі звичайним рівнем цієї самої активності при

індивідуальному здійсненні. Найчастіше соціальна фасилітація виявляється в ситуації змагання з іншими членами "групи";

- соціально-психологічний феномен, що проявляється зростанням активності особистості у присутності членів своєї групи. Зазвичай стосується простих і автоматизованих дій і не поширюється на погано засвоєні або дуже складні моделі поведінки, які, навпаки, в таких умовах можуть порушуватися або гальмуватися;

- підвищення продуктивності діяльності, її швидкості та якості, що відбувається або просто в присутності інших людей, або в ситуації змагання;

- загальний феномен, який показує, що активність зростає (полегшується) в присутності членів своєї групи.

А. В. Карпов визначає соціальну фасилітацію як полегшуючий, або посилюючий вплив соціальних чинників на якість виконавської діяльності індивіда та показники його психічного функціонування [3]. Д. Дж. Майєрс використовує поняття про соціальну фасилітацію (social facilitation) у двох значеннях: як тенденцію, що спонукає людей краще виконувати прості або добре знайомі завдання у присутності інших; як особливий спосіб, ефект посилення домінуючих реакцій людини в присутності інших [2].

Більшість досліджень "соціальну фасилітацію" тлумачать як процес надання керівником (консультантом) допомоги групі у виконанні завдання, вирішення проблеми або досягнення угоди до взаємного задоволення всіх її учасників. При цьому успішною вважається фасилітація, яка включає в себе попередню підготовку і планування, а також конструктивний підхід. Фасилітація є терміном, що позначає особливості зовнішнього керівництва роботою людей у групі, це особливий спосіб роботи керівника (викладача, психолога, вчителя) з групою, що обмежується підтримкою, супроводом, а не втручанням і керівництвом. Тобто поняття "фасилітація" означає особливий спосіб підтримки і супроводу дій тих, хто навчається, в їх індивідуальній, груповій діяльності.

У наукових джерелах розрізняють фасилітацію соціальну і педагогічну. Під першою розуміють підвищення швидкості або продуктивності діяльності особистості внаслідок актуалізації в її свідомості образу іншої людини (або групи людей), що виступає як суперник або спостерігач за її діями. Під другою – посилення продуктивності освіти (навчання, виховання) і розвиток суб'єктів професійно-педагогічного процесу за рахунок особливого стилю спілкування і взаємодії педагога з тим, кого він навчає. Об'єднує ці два види та обставина, що фасилітація сприяє підвищенню продуктивності будь-якої, також і педагогічної діяльності. Різниця ж між ними полягає в тому, що в соціальній сфері, це відбувається за допомогою спостереження за діями суб'єкта, а в педагогічній - за рахунок особливого стилю спілкування педагога з учнями і впливу на них їх особистість під час організації навчального процесу.

Створення концепції педагогічної фасилітації було започатковане у 50-х рр. ХХ ст. К. Р. Роджерсом спільно з іншими представниками гуманістичної психології. У вітчизняній психології кількість робіт, що присвячені педагогічній фасилітації, обмежена (Е. Ф. Зеєр, І. В. Жижина та ін.). Вивчаючи цей феномен, автори встановлюють його особливості та психотехнологічну складову. Більше досліджень виконано в контексті педагогіки (Р. С. Дімухаметов, О. Ю. Борисенко, О. Г. Врублевська, В. Є. Суміна). Так, О. Ю. Борисенко розглядає впровадження форм і методів роботи з фасилітації у процесі становлення екзистенційної спрямованості особистості учнів і розвитку невстигаючих школярів. О. Г. Врублевська досліджувала фасилітуюче спілкування як вид педагогічної взаємодії, у ході і в результаті якого за певних умов здійснюється усвідомлений, інтенсивний і продуктивний саморозвиток його суб'єктів. На думку авторів, фасилітуюче спілкування в духовно-ціннісному полі його учасників породжує їхнє моральне самоперетворення й удосконалення. Виділено основні педагогічні умови, що забезпечують розвиток здатності вчителя до такої взаємодії.

У роботі В. Є. Суміної фасилітація розглядається як психолого-педагогічний феномен, що органічно вбудовується в освітній процес і націлює його на створення сприятливих

психоемоційних умов навчального співробітництва. Автор звертає увагу, що дотримання педагогом і студентами як рівноправних учасників взаємодії пріоритетних фасилітуючих принципів створює атмосферу взаємної поваги, доброзичливості та підтримки, що сприяє максимальному розкріпаченню і самовираженню. У дослідженні Р. С. Дімухаметова обґрунтовано концепцію фасилітації, що створює теоретичний фундамент для системи підвищення кваліфікації педагогів. Суть поданої автором технології фасилітації полягає в ініціюванні їхньої самоактуалізації за допомогою забезпечення провідної ролі самостійної діяльності, розвитку самосвідомості, незалежності, свободи вибору у відтворенні нових знань, особистісно-професійному зростанні. Алгоритм управлінських дій педагогів у взаємодії з учнями автор розглядає у формі "атрибутивного кільця", що складається з фасилітації:

- мотивовстворювальної діяльності;
- формування мети;
- пошуку предмета пізнання;
- пошуку методу діяльності;
- пошуку засобів пізнання;
- реалізації процесу;
- рефлексії [1].

Отже, аналіз літературних джерел дозволяє дійти висновку про те, що педагогічна фасилітація висуває низку вимог як до процесу навчання, так і до особистості викладача, особливо до його вміння будувати взаємодію зі студентами, принципів, за якими це відбувається.

Сутність педагогічної фасилітації у професійній освіті полягає в тому, що вона допомагає подолати традиційне закріплення за студентами виконавської частини спільної діяльності і тим самим перейти від формування фахівця як функціонера до підготовки активного, здатного до самостійного аналізу і прийняття нестандартних рішень спеціаліста. Потреби і мотиви активної поведінки студентів полягають не у виконавській, а в орієнтаційній частині взаємодії. У зв'язку із цим завдання викладача – включити студентів у спільне орієнтування у навчальному предметі і навчальному процесі, розділити з ними низку управлінських функцій із метою створення умов для пробудження глибокого інтересу до предмета і виникнення реальних змістових мотивів навчання.

Педагогічна фасилітація – це якісно вищий і відповідний сучасним запитам практики рівень організації навчання майбутніх професіоналів. Практично студент засвоює рівно стільки, скільки в нього виникло запитань, тобто наскільки він був свідомо активним у навчальному процесі. Ніякий емоційно і логічно побудований виклад матеріалу не дає бажаного ефекту, якщо студенти з певних причин залишаються пасивними слухачами, які лише присутні на лекції і формально фіксують її зміст. Кожен з них бере від занять рівно стільки матеріалу, скільки виявлено ним свідомості при його сприйнятті.

Фасилітація в освіті, на думку Р. С. Дімухаметова, виконує кілька функцій: стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів принципом діяльності викладача з управління освітнім процесом, ефективною технологією. Фасилітація, як принцип педагогічної взаємодії, сприяє створенню креативного освітнього середовища [1, с.21].

Три ключові положення - синергія (співпраця), взаємозалежність і особиста автономія лежать в основі фасилітації. Вони доповнюють комплекс психолого-педагогічних умов і зумовлюють успіх процесу пізнання. У цих положеннях укладено сенс фасилітації, розкривається синергетичний образ фасилітатора і учня, особистісно та діяльнісно-опосередкована позиція методиста-фасилітатора (викладача), суть принципу фасилітації в дидактиці андрагогіки [1, с.21].

Головне завдання фасилітатора – донести до студента думку про те, що основний результат його навчання у виші – здатність до інтенсивного і грамотного пошуку знань. Особистісні зміни, а не статичне знання, є єдиним, що має сенс при виборі мети освіти в сучасному світі. Значуще вчення визначається особливостями відносин, які встановлюються

між фасилітатором і учнем. При фасилітації навчання викладач отримує можливість використовувати не догматичні методи і прийоми, а ті з них, які сприяють творчому засвоєнню необхідної інформації, формують уміння міркувати, шукати нові грані проблем у вже відомому матеріалі. Вона дозволяє викладачеві зайняти позицію не "над", а "разом" зі студентами і не боятися при цьому бути звинуваченим у "незнанні наявних на практиці проблем", які аналізуються в ході курсу і часто піддаються сумніву.

Отже, викладач залишається дослідником і не втрачає свого обличчя як учений, не виконує ролі педагога-догматика, що має однозначні відповіді на всі без винятку запитання навчальної програми. Усе це разом узятє створює умови для підвищення інтересу і пізнавальної активності студентів, оптимізує процес розвитку їхньої професійної самосвідомості.

Реалізація концепції педагогічної фасилітації передбачає виконання низки вимог. Відповідно до теорії К. Р. Роджерса, будь-який педагог має мотивувати учнів до значимого вчення, у зв'язку із чим, він розглядає три головні настанови педагога-фасилітатора.

Перша настанова – це "конгруентність" педагога, тобто його "істинність". Вона передбачає, що педагог у взаєминах зі своїми учнями повинен бути таким, який він є насправді.

Друга – така, що описується термінами "прийняття", "довіра", означає внутрішню впевненість педагога в можливостях і здібностях кожного свого підопічного.

Третя настанова – "емпатичне розуміння". Це вміння педагога бачити і розуміти внутрішній світ і поведінку кожного студента, відображати докільки саме з його погляду.

Отже, викладач, який поводить себе природно і в безоцінній манері розуміє і приймає внутрішній світ своїх студентів, створює фасилітативний супровід їх навчання, значущий для розвитку особистості і становлення її суб'єктності в усьому різноманітті індивідуальних проявів. Якщо необхідні складові відсутні, викладач справляє згубний вплив на особистість учнів.

Виділяючи основні настанови вчителя-фасилітатора, К. Р. Роджерс рекомендує користуватися такими методичними прийомами: застосування різнобічних ресурсів вчення і створення особливих умов, які полегшують учням їх використання та забезпечують їм психологічну та фізичну доступність; формування різних зворотних зв'язків між викладачем і учнями в процесі навчання; укладання групових і індивідуальних контрактів з учнями; формування процесу навчання в різновікових групах; розподіл учнів на 2 групи - схильних до гуманістичного і до традиційного навчання; створення груп вільного спілкування для підвищення рівня психологічної культури міжособистісного спілкування та актуалізації особистісних настанов. Дотримання цих настанов і прийомів із метою організації фасилітації в процесі навчання сприяє формуванню та розвитку у студентів таких якостей, як самостійність, пізнавальна активність, спрямованість на оволодіння професією. Вони відіграють важливу роль у становленні майбутніх фахівців.

Викладач-фасилітатор підвищує ефективність навчання, передусім, за рахунок оптимізації процесу спільної роботи в групах "викладач-студент" і "студент-студент". При цьому важливі форми і способи внутрішньо-групової взаємодії: як студенти спілкуються один з одним, як знаходять спільне розуміння проблем, які приймають рішення і як вирішують конфлікти. У рамках педагогічної фасилітації перед викладачем постають такі завдання, що потребують вирішення:

- здійснення діагностики типових і індивідуальних проблем аудиторії (ступінь мотивованості на продовження освіти, інформаційний запит, актуальний рівень професійної компетентності і домагань, готовність навчатися в запропонованій формі, психофізіологічні і соціально-психологічні особливості, попередній освітній та професійний досвід тощо);

- надання допомоги в самовизначенні та виборі необхідного розвивального в професійно-особистісному відношенні освітнього маршруту і режиму навчання;

- підтримка в адаптації до умов навчання (склад студентів, зміст, способи роботи з інформацією);

- створення умов для позитивного настрою та розуміння перспектив професійного та особистісного зростання;
- формування ситуації міжсуб'єктної взаємодії в ході навчання;
- надання кожному студенту можливості самовираження і самоствердження в середовищі однокурсників за рахунок презентації власного Я і життєвого досвіду;
- забезпечення реального розвивального просування в освоєнні освітнього змісту в логіці "ставлення - свідомості-діяльності";
- гарантування отримання конкретного освітнього продукту, який можна "перенести" в ситуацію професійної діяльності (проект, програма дій, технологія та ін.);
- психологічна допомога виходу із ситуації навчання і перспективи подальшого просування в просторі професійної діяльності.

Таким чином, на засадах вищезазначеного було сформульовано одну із педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання як фасилітативну підтримку студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Димухаметов Р. С. Фасилитации в системе повышения квалификации педагогов : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Димухаметов Рыфкат Салихович. – Магнитогорск. – 2006. – 401с.
2. Дэвид Майерс Социальная психология. Интенсивный курс [Электронный ресурс] / М. Дэвид. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2002. – 512с. – Режим доступа :
3. <http://www.alleng.ru/d/psy/psy022.htm>
4. Карпов А. В. Психология менеджмента : [учеб.пособие] / А. В. Карпов. – М. : Гардарики, 2005. – 584с.
5. Кузлякина Н. Н. Теоретические основы и модель педагогической поддержки становления мастерства преподавателей // Инновационная деятельность образовательного учреждения; основы организации, технологии информатизации, методики реализации : [учебно-методический сборник] / сост. С. В. Чебровская. – Комсомольск-на-Амуре: Изд-во Комсом.-н /А. гос. пед. ун-та, 2006. – 192с. – С.132–149.
6. Наливайко Т. Е. Сопровождающая коммуникативная деятельность педагогов по преодолению познавательных затруднений обучаемых // Дальний Восток: проблемы межкультурной коммуникации. Матер. научн.-практ. конф. (г. Комсомольск-на-Амуре, 19-21 сентября 2006 г.) / редкол. : И. И. Докучаев (отв. ред.) и др. – Комсомольск-на-Амуре : ГОУВПО "КнАГТУ", 2006. – 263с. - С.205–206.
7. Поддяков А. Н. Философия образования: проблема противодействия / А. Н. Поддяков // Вопросы философии. – 1999. – № 8. – С. 119–128.
8. Роджерс К. Р. Несколько важных открытий / К. Р. Роджерс // Вестник Московского ун-та. – 1990. – № 2. – С.58–65.
9. Фалахеева Т. Д. Андрагогическая модель профессионального саморазвития личности студентов заочного отделения в процес се обучения в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Фалахеева Татьяна Дмитриевна. – Комсомольск-на-Амуре, 2007. – 270с.
10. <http://psychology.academic.ru/7371/%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F>

Нестеренко В. В.

ФАСИЛИТАТИВНАЯ ПОДДЕРЖКА СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИХ САМОРЕАЛИЗАЦИИ И САМОРАЗВИТИЯ КАК СУБЪЕКТОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья посвящена обоснованию педагогического условия подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения, а именно фасилитативной поддержке студентов в процессе их самореализации и саморазвития как субъектов самостоятельной учебной деятельности.

Ключевые слова: фасилитация, социальная фасилитация, педагогическая фасилитация, фасилитативная поддержка, педагогическое условие.

STUDENTS FACILITATIVE SUPPORT DURING THEIR SELF-REALIZATION AND SELF-DEVELOPMENT AS SUBJECTS OF SELF-TRAINING ACTIVITIES

This article is devoted to reasoning of pedagogical conditions for future proficient of preschool education training in the system of extramural studies, namely students' facilitative support during their self-realization and self-development as subjects of self-training activities.

Key words: facilitation, social facilitation, pedagogical facilitation, facilitative support, pedagogical conditions.

УДК 371.044.2+372.3

Скворцова С.О.

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті презентовано авторське трактування поняття "методична компетентність учителя початкової школи", структуру методичної компетентності як композицію мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивно-творчого компонентів; деталізовано когнітивний та діяльнісний компоненти методичної компетентності через складові: нормативну, варіативну, контрольно-оцінювальну, частково-методичну, технологічну та проєктувально-моделювальну.

Ключові слова: учитель початкової школи, методична компетентність, структура методичної компетентності; нормативна, варіативна, контролювально-оцінювальна, частково-методична, технологічна, проєктивно-моделювальна компетентність.

Істотною ознакою сучасного етапу розвитку вищої педагогічної освіти України є зміна мети і завдань підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341, метою підготовки майбутніх фахівців є набуття ними професійної компетентності. Професійна компетентність розуміється науковцями як внутрішнє особистісне утворення, властивість особистості, що виявляється у здатності ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні задачі, що виникають у професійній діяльності фахівця.

У нашому дослідженні під *професійною компетентністю вчителя*, у тому числі вчителя початкових класів, ми розуміємо:

- властивість особистості, що виявляється у здатності до педагогічної діяльності, а саме до організації навчально-виховного процесу на рівні сучасних вимог;
- єдність теоретичної й практичної готовності педагога (предметно-теоретичної, психолого-педагогічної та дидактико-методичної) до здійснення педагогічної діяльності;
- спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у процесі навчання [4, с. 27].

В структурі професійної компетентності вчителя, в тому числі й початкових класів, вчені виокремлюють методичну компетентність (В. Адольф, І. Акуленко, О. Зубков, С. Івашьова, Т. Гущина, А. Кузьминський, Н. Кузьміна, О. Лебедева, О. Ларіонова, І. Малова, О. Матяш, В. Моторіна, Т. Сясіна, В. Сітаров, Н. Тарасенкова, Н. Цюлюпа) або дидактико-методичну компетентність (Н. Глузман, Л. Коваль, Т. Руденко). Науковці майже одностайні в розумінні сутності цієї категорії, як такої, що є єдністю теоретичної готовності педагогічно мислити і практичної готовності педагогічно діяти (О. Міщенко, В. Моторіна), готовності виконувати професійні функції (В. Шаган), готовності професійно використовувати в навчальному процесі сучасні інформаційні і навчальні технології та методики (К. Кожухов); що виявляється в здатності розпізнавати проблеми, методичні задачі і спроможності ефективно розв'язувати їх (О. Зубков), здатності до самореалізації та постійного самовдосконалення (Н. Цюлюпа); причому, необхідною умовою методичної